

7	פגישה ראשונה עם ירושלים	שער 1
13	השמות של ירושלים	שער 2
20	סגנונות בירושלים	שער 3
27	אוכל בירושלים	שער 4
34	קיפולי ההיסטוריה באתר אחד	שער 5
41	אבן, קיר, פתח, בית, רחוב, שכונה	שער 6
76	אנשים בירושלים	שער 7
90	טבע בירושלים	שער 8
102	דתות בירושלים	שער 9
117	תרבות, חינוך, שפה, אמנות	שער 10
134	ירושלים מבחוץ ומבפנים	שער 11
149	פרידה מירושלים	שער 12

פגישה ראשונה עם ירושלים

שער 1

מעל הר הצופים
יהודה קרני

ראיתי את ירושלים מעל הר הצופים
והיא שלמה וכלולה,
קטנה, אך אין לה סופים,
ומתכנסת ואינה מתכנסת בגבולה.

שִׁיר הַמַּעֲלִית לְדָוִד שֶׁמַּחְתִּי בְּאִמְרֵים לִי בֵּית יְהוָה נִלְכָּךְ:
עֲמֻדוֹת הַיָּם רָגַלְנוּ בְּשַׁעְרֶיךָ יְרוּשָׁלַם: יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה כְּעִיר
שֶׁחִבְרָה-לָהּ יַחְדָּו: שָׁשִׂם עָלָו שְׁבָטִים טְבַט־יָיָה עֵדוֹת
לְיִשְׂרָאֵל לְהַדוֹת לְשֵׁם יְהוָה: כִּי שָׁמָּה יוֹשְׁבוּ כְּסֵאוֹת
לְמִשְׁפַּט כְּסֵאוֹת לְבֵית דָּוִד: שְׂאֵלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁלְּיוֹ
אֲהַבֶּיךָ: יְהִי-שְׁלוֹם בְּחִילְךָ שְׁלוֹהַּ בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ: לְמַעַן אֲחִי
וְרַעֲי אֲדַבְרָה-נָא שְׁלוֹם בְּךָ: לְמַעַן בֵּית-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
אֲבַקֶּשֶׁה טוֹב לְךָ:

תהלים קכב

פגישה ראשונה עם ירושלים – סוף המאה ה-19

א. רבי נתן

מקונסטנטינופול הם עלו על סירת מפרש, שלקחה אותם לעיר הנמל יפו. עונת השנה הייתה סוף החורף, שבישר את ראשית האביב, והסירה הקטנה נישאה בכוח רב על גלים גבוהים, שהפחידו את כולם. הילדים הקטנים חלו. רבי נתן פתח את ספר התנ"ך, שהיה בכיסו כל העת, וקרא בספר יונה. הבחורים חזרו ואמרו את תפילת הדרך, עד שהגיעו לנמל יפו וירדו אל החוף. הם לא נשקו את אדמת ארץ ישראל, עד שהגיעו לירושלים. ביפו עלתה כל המשפחה על עגלה אחת, שנקראה דיליז'נס, ונסעה בדרך החדשה, שסללו הטורקים עד שער יפו שבירושלים. בגלל קלקול, שחל באחד מגלגלי העגלה,

התאחרו הנוסעים, והגיעו לירושלים כשירדה השמש. הם עצרו לפני השער של החומה המערבית של ירושלים. "כל הנשמה תהלל יה", קרא רבי נתן בקול רם, שהפתיע אפילו את אישתו גיטלה, שהייתה רגילה לשמוע את בעלה מדבר בלחישת. ואז החל רבי נתן בוכה, ודמעותיו ירדו, כאילו סוף סוף נשבר משהו בתוכו, ולחץ של הרבה שנים פרץ. "עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים", קרא רבי נתן והוא בוכה ובוכה. "הוא בוכה על חורבן ירושלים", אומרת גיטל לילדים הקטנים. הייתה שעת שקיעה, ועדיין היה אור, אבל באותו יום מיהרו שומרי העיר

לסגור את שערי העיר. וכך מצאו את עצמם רבי נתן ובני משפחתו עומדים לפני שער סגור. "חיכינו שנים רבות", אמר רבי נתן, "נחכה עוד לילה אחד". שמש האירה בשקיעתה את הרי ירושלים, וקרניה האחרונות ליטפו את חמישים הבתים החדשים של נחלת שבעה ואת מאה שערים שבין הסלעים. הבתים הקטנטנים של השכונות החדשות זהרו כצעצועי ילדים. למחרת בבוקר יצאה שמש טובה. כבר בשעה מוקדמת עמדו כולם מוכנים. השער הגדול נפתח לעיניהם של הילדים. "היינו כחולמים", אמר רבי נתן לעצמו.

(יפה שלזינגר, "אחיכם אוהבכם דויד יהודה")

ב. מלח בצי הצרפתי, פ. א. פאריי

מרמלה ללטרון, ובבוקר – בדרך לירושלים. הרי יהודה אפורים וצחיחים ונטולים כל צמחייה. הדרך היחידה אינה אלא שביל צר המתפתל למטה. הסימן היחיד לכך שהוא בשימוש כדרך, היה הסלע שהחלק בפרסות הסוסים, שעברו במקום. הם התקדמו במעלה ההר, והנוף השומם והאפרורי הלך והשתלט, ולפתע ... חומות ירושלים!

לא היה דבר בנוף שירמוז על כי הם מתקרבים לעיר, לא עיבוד חקלאי כלשהו וגם לא בתים. הרושם הכללי, שעשו חומות העיר האפורות והמשוננות, השרה עצבות מדכאת.

בשער יפו הם פגשו רק שומר טורקי מנמנם. רחובות העיר היו שוממים ובתיה מטים לנפול. הרושם הכללי הוא של עצבות. הבניינים בצבע אפור וחד גוני. לרוב הבתים גגות עם כיפה, ומסביב לכיפה יש גדר של אבן או של חומר. רחובות ירושלים מוזנחים ומלאים זוהמה, ואין בהם נפש חיה מלבד ברחובות שליד השוק. השווקים נראים דלים ועלובים ורדומים בהשוואה לשווקים העשירים והמפוארים של קהיר ושל ערים אחרות במזרח. הכנסיות של העדות השונות קטנות ואינן מצטיינות במבנה ארכיטקטוני מיוחד. מלבד כיפותיהן, אין בהן שום דבר שימשוך את העין. אוכלוסיית ירושלים היא רבת פנים, מרבית תושביה עצלים, לבושים ברשלנות, ועושים רושם עגום.

(פ. א. פאריי, מתוך "רשמי ביקור של מלחי הצי הצרפתי", 1861)

מילים בירושלים

גדר * מראָה * מעיין * קבר * שופר * חלום * חזית * קדרות * תבנית * כת * סלע * זית * כנסייה * גג * מוסד * כיכר * מדרון * עיר * חצר * כיפה * עצבות * אסון * קשת * בית * דת * מבנה * חזון * צריח * מקווה * רחוב * גבעה * יסוד * גובה * קרקע * יופי * ידע * סימטה * צלע * ירושלים * כותל * פסגה * טבע * קדושה * מתח * ילדות *

א) ברשימת המילים שמות עצם בזכר ובנקבה. כתבו אותם במקום המתאים:

שמות ממין נקבה:

שמות המסתיימים ב־אָה	שמות המסתיימים ב־אִית	שמות המסתיימים ב־אָות	שמות ערים	שמות ללא סיומת נקבה רגילה

שמות ממין זכר:

שמות המסתיימים ב־אָן	שמות המסתיימים ב־ת שורשית	שמות המסתיימים ב־אָה	שמות אחרים

ב) אמרו ברבים את שמות העצם שברשימה.

שימו לב! יש שמות עצם שאין להם צורת רבים.